

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

7/75591 GK 64

Sayı : 72079556-610-26
Konu : Soru Önergesi (7/75591)

09.01.2023

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 13.12.2022 tarihli ve 1132459 sayılı yazınız.

İlgi yazı ekinde alınan Mardin Milletvekili Sayın Ebrü GÜNAY tarafından Bakanlığımıza yöneltilen 7/75591 Esas Numaralı yazılı soru önergesine, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 99 uncu maddesi uyarınca hazırlanan cevabi yazımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Derya YANIK
Bakan

Ek: Cevap Metni (5 sayfa)

Mardin Milletvekili Sayın **Ebrü GÜNAY**'a Ait 7/75591 Esas Numaralı Yazılı Soru
Önergesine İlişkin Cevap Metni

Kapsayıcı, eşitlikçi, sürdürülebilir Türkiye için engelli bireylere yönelik hizmetlerimiz insan odaklı ve hak temelli politikalar doğrultusunda çeşitlendirilmekte ve geliştirilmektedir. Bu bağlamda, 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, temel politikamızı ortaya koyan bu anlayışımızın en önemli yansımasıdır.

Ulusal düzeyde etkili bir iş birliği ve koordinasyonu sağlamak, engelli bireylerin haklarının korunması ve güçlendirilmesine yönelik üst düzey çözüm önerileri ortaya koymak adına kurulan Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu (Kurul)'nun yapısı; 2021 yılında sivil toplum kuruluşlarının katılımını güçlendirecek şekilde Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yeniden düzenlenmiştir. Kurul'un ilk toplantısı 15 Kasım 2022 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Engelli bireylere yönelik 2030 yılına kadar geliştirilecek yasal, kurumsal ve uygulamaya yönelik politikalara ve sunulacak hizmetlere yön vermesi amacıyla Engelsiz Vizyon Belgesi'nin eylem planları ile hayata geçirilmesi öngörülmüş olup ilk Engeli Hakları Ulusal Eylem Planı (2023-2025) 2 Aralık 2022 tarihinde açıklanmıştır.

Bunun yanı sıra eğitimden sağlığa, istihdamdan siyasal yaşama katılıma, adalete erişimden engelli bireylerin bağımsız yaşamlarını destekleyecek toplum temelli hizmetlerin geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmalar başta olmak üzere engelli bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata katılmalarına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Bu çalışmaların engelli bireylerin yaşamlarında karşılık bulabilmesi için hak ve hizmetlere erişim açısından anahtar bir işleve sahip olan erişilebilirlik konusunda önemli adımlar atılmıştır.

Bakanlığımız erişilebilirlik ile ilgili ulusal politikaların belirlenmesi, mevzuatın hazırlanması ve bu politikaların hayata geçirilmesi için kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması ile yükümlü bir kurumdur. Erişilebilirliğin uygulanması tüm kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluğundadır.

07.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesinde, kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilmesi hüküm altına alınmıştır. Bahsi geçen Kanunun geçici 2 nci ve 3 üncü maddelerine istinaden 20.07.2013 tarihinde yürürlüğe giren Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği gereği illerde valilikler bünyesinde komisyonlar oluşturulmuş olup yükümlülükleri yerine getirmeyen belediyeler ve diğer kurum ve kuruluşlar için, komisyonlar tarafından yapılan denetimler sonucunda erişilebilir olmayan her bir tespit için idari para cezası uygulanabilmektedir. Komisyonlar denetimlerini 2020/3 sayılı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formlarına göre yürütmektedir.

2019 yılında yeni inşa edilecek binaların erişilebilir olarak tasarlanması ve inşa edilmesi için Bakanlığımızca teknik alt yapısı oluşturularak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına sunulan revizyon talebi Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'ne eklenmiştir.

Bakanlığımızca tüm Bakanlıklara ve ilgili kurumlara her yıl bütçe hazırlık döneminde "Erişilebilirlik Ödeneğine Yer Verilmesi"yle ilgili hatırlatma yazısı gönderilmektedir. Talebimiz üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından erişilebilirlik ile ilgili harcamalarının izlenebilmesi için

Program Bütçede “Engellilerin Ekonomik ve Sosyal Hayata Katılımı” alt programının “Engellilerin Erişilebilirliğinin Sağlanması” faaliyeti açılmıştır.

Bakanlığımız tarafından Erişilebilirlik Destek Projeleri (UDEP/ERDEP) ile örnek uygulamalar yapılarak, erişilebilirliğin yaygınlaştırılması ve bu konuda farkındalık sağlanması amaçlanmıştır.

Erişilebilirlik alanında uygulamalara hız verilmesi, bu alanda fiziksel, dijital ve zihinsel dönüşümün sağlanması ve erişilebilirlik kültürünün oluşturulması için Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından “2020 Erişilebilirlik Yılı” ilan edilmiştir. 2020/1 sayılı 2020 Erişilebilirlik Yılı Duyurusu Genelgesi 28.01.2020 tarihinde yayımlanmıştır.

Mimar ve mühendislerin tasarımın ilk aşamasından son aşamasına kadar başvurabileceği, açıklayıcı metinlerin yanı sıra mimari çizimlerin üç boyutlu görseller ile desteklendiği, aynı zamanda akademisyenler için kaynak niteliğindeki Erişilebilirlik Kılavuzu yayınlanmıştır.

Erişilebilirlik ile ilgili bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması amacıyla 2011 yılından bu yana 23.434 yönetici ve teknik personele eğitim verilmiştir.

2020 Erişilebilirlik Yılı kapsamında erişilebilirlik konusunda çalışmalar yapan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar ile gerçek kişilerin; engelli bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımına ve kamu hizmetlerinden yararlanmalarına katkı sağlayan proje, uygulama ve hizmetlerini kamuoyuna duyurmak; erişilebilirlik alanında çalışmaların artırılmasını teşvik etmek amacıyla 9 kategoride “Erişilebilirlik Ödülleri” duyurusu açılmıştır. 1.075 başvuru alınmış ve ödül almaya hak kazananlara ödülleri 22.03.2021 tarihinde verilmiştir.

Kentlerimizi yapılandıran belediyelerin erişilebilirlik standartlarını eksiksiz olarak uygulamalarına destek olmak ve sahada yaşanan sorunlara çözüm bulunması hedefiyle “Erişilebilirlik Atölyeleri” “Kaldırımlar”, “Yaya Geçitleri” ve “Duraklar” başlıklarında toplam 50 adet atölye yapılmıştır.

İnternet sayfalarının erişilebilir olarak tasarlanması ve mevcut kamu kurumu internet sayfalarının erişilebilir hale getirilmesi ve konu ile ilgili farkındalık oluşturulması amacıyla “Erişilebilirlik Atölyeleri: Web Erişilebilirlik Eğitimleri” düzenlenmiştir.

Bakanlığımız ile Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı ve Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Anonim Şirketi arasında imzalanan veri doğrulamayı öngören protokoller kapsamında engelli kimlik kartına sahip engelli bireylerin ve refakatçilerinin havayolları ve demiryolları için bilet alım işlemlerinin evlerinden ayrılmadan online ortamda yapabilmeleri sağlanmış olup biletleme işlemlerinin hızlı ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesi ile seyahat haklarına erişimleri kolaylaştırılmıştır.

İşitme engelli bireylerin hukuki haklara erişimde yaşadıkları sorunların çözülmesi ve bir dil birliğinin sağlanması amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen “Türk İşaret Dilinde Hukuki Terimler Sözlüğü Pilot” çalışmasına Bakanlık olarak teknik bilgi ve uzman desteği sağlanmış olup pilot çalışmanın etkili ve başarılı olması hedeflenmiştir.

Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından yürütülen ve kamu çalışanlarının ihtiyaçlarına uygun bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatılması amacıyla hazırlanan “Uzaktan Eğitim Kapısı” dijital eğitim platformu için hazırlanan tüm eğitim videoları, işitme engelli kullanıcılar için Bakanlığımız uzmanları tarafından Türk İşaret Diline çevrilmektedir.

Bakanlığımız ve Yüksek Seçim Kurulu iş birliği ile yapılan çalışmalar kapsamında YSK web sitesinin engelli bireylerin erişimine uygun hale getirilmesi sağlanmış; yatağa bağımlı seçmenlerin oy kullanması amacıyla “seyyar sandık” uygulamasına yönelik 13/2018 mevzuat değişikliği yapılmıştır.

Bu uygulama 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili genel seçiminde hayata geçirilmiştir.

31.3.2022 tarihli ve 7393 sayılı Kanun ile Yüksek Seçim Kurulu'na görme engelli seçmenlerin kullanabilmesi için oy pusulalarına uygun şablon bastırılması ve dağıtılması görevi verilmiştir. Bu sayede, görme engelli seçmenlerin tek başlarına, bağımsız ve gizli bir şekilde oy kullanma hakları güvence altına alınmıştır.

Bakanlığımız 2016 yılından bu yana görme engelli bireylerin noterlik işlemlerini tanık olmadan tek başına yapmalarına olanak sağlanmaması konusunda yaşadığı sorunların çözümüne ilişkin olarak Adalet Bakanlığı, Türkiye Noterler Birliği ve engelli sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile birlikte çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda, 2022 Aralık ayında Adalet Bakanlığının ev sahipliğinde engelli bireylerin noterlik işlemlerinde yaşadığı sorunların çözümüne ilişkin düzenlenen toplantıya Adalet Bakanlığı, Türkiye Noterler Birliği, Bakanlığımız ve engelli sivil toplum kuruluşları temsilcileri katılım sağlamıştır. Söz konusu toplantıda, ilgili taraflara görme engelli bireylere ilişkin genel bilgilendirme yapılarak noterlik işlemlerini tek başlarına yapabilecekleri, onların işlemlerin içeriğine nasıl vakıf olabilecekleri ve noterlik işlemlerinde tanık dayatmasının ayrımcılığa neden olduğu gibi pek çok konuda bilgilendirme yapılmıştır. Aralık ayındaki toplantı sonrasında Türkiye Noterler Birliği yönetim kurulunun konuya ilişkin toplantı düzenleneceği bilgisi edinilmiş olup yönetim kurulunun kararı sonrasında Bakanlığımızın da katılım sağlayacağı bir toplantı ile sorunların çözümüne ilişkin adımlar atılması kararı alınmıştır.

Engelli bireylerin insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını öngören Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS) ülkemiz tarafından 2009 yılında, Sözleşmeye Ek İhtiyari protokol ise 2015 yılında onaylanmıştır. EHİS'in 33. maddesi gereği odak kurum olan Bakanlığımız, Sözleşme'nin uygulanmasının teşvik ve temin edilmesi ile izlenmesini sağlamak üzere ilgili ve sorumlu taraflarla iş birliği içinde çalışmalar yürütmektedir.

Bununla birlikte; engellilik çapraz kesen bir alan olarak tüm kamu kurum ve kuruluşlarının görev alanına girmektedir. Bu nedenle ülkemizde tüm kamu kurum ve kuruluşlarının politika, program ve hizmetlerine ilişkin tasarım, uygulama, izleme ve değerlendirmelerinde engellilik konusunu hak temelli bir yaklaşımla gözetme, politikaların etkinlik ve verimliliğini engelliler açısından ortaya koyan değerlendirmeler yapma, gerekli bütçeyi tahsis etme ve engellilik açısından ayrıştırılmış verileri sağlama yükümlülükleri bulunmaktadır.

Türkiye'nin engelliler politikasına ilişkin temel bakış açısının ortaya konulduğu ve engellilik alanında çerçeve kanun niteliğinde olan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 6.2.2014 tarih ve 6518 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle EHİS'in bakış açısı ve öngördüğü yükümlülükler doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir.

Bu kapsamda 5378 sayılı Kanunun EHİS ile uyumlaştırılmasına yönelik olarak aşağıdaki düzenlemeler yapılmıştır:

- Kanunun amacı yeniden düzenlenerek Sözleşme'nin amacı ile uyumlu olarak hak temelli yaklaşım güçlendirilmiştir.
- Kanunun uygulanmasındaki esaslar, engellilerin insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, kendi seçimlerini yapma özgürlüğünü ve bağımsızlığını kapsayacak şekilde bireysel özerkliğine saygı gösterilmesinin esas olduğu, engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamayacağı, engellilere yönelik politika oluşturma, karar alma ve hizmet sunumu süreçlerine engellilerin katılımı, fırsat eşitliği, erişilebilirlik, istismarın önlenmesi, aile bütünlüğünün korunması, engeli olan kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz

kalmalarının önlenmesi, engelli çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve engellilere yönelik mevzuat düzenlemelerinde Bakanlığımızın görüşünün alınması olarak belirlenmiştir.

- Kanunun ilkeleri ve başta engellilik tanımı olmak üzere birçok tanım Sözleşme doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Bu kapsamda engelli tanımı ise “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey” olarak değiştirilerek, engelli kişinin kendi eksikliklerine ve yetersizliklerine vurgu yapan tıbbi odaklı bakış açısı yerine engelliliği bireyin sosyal çevre ile olan etkileşimiyle birlikte tanımlayan yeni anlayışın Kanuna yansıtılması sağlanmıştır.

- Engellilerin haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından engelliliğe dayalı ayrımcılık ve türleri, makul düzenleme, erişilebilirlik gibi bazı temel kavramların tanımlarına Kanunda yer verilerek mevzuatta ilk defa yer almaları sağlanmıştır.

- Kanunda ayrımcılıkla ilgili ayrı bir madde düzenlenerek, ayrımcılık yasağı vurgulanmış ve eşitliği sağlamak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirlerin alınması hükme bağlanmıştır. Yine, 2010 yılında Anayasada yapılan değişiklik kanun düzeyine aktararak engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirlerin ayrımcılık olarak değerlendirilemeyeceği düzenlenmiştir.

- Engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız olarak toplum içinde yaşamalarının esas olduğu ve özel bir yaşama düzenine zorlanamayacakları düzenlenmiştir. Engellilerin topluma dâhil olmaları ve toplum içinde yaşamaları amacıyla bireysel destek hizmetleri de dâhil olmak üzere ihtiyaç duydukları toplum temelli destek hizmetlerine erişimlerinin sağlanması öngörülmüştür.

- Milli Eğitim Temel Kanunu (4. Madde) ve İş Kanununa (5. Madde) yapılan eklemeler ile eğitim ve iş alanlarında engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı özel olarak düzenlenerek, çalışma hakkının ve eğitim hakkının engelliler tarafından kullanımının güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Sözleşmenin uygulanmasını teşvik etmek üzere mevzuat çalışmaları ile birlikte araştırmalar, gösterge çalışmaları gibi yapısal çalışmalar, yayınlar ve seminerler gibi farkındalık çalışmaları Bakanlığımız tarafından yürütülmektedir.

Bununla birlikte engellilerin eşit vatandaşlar olarak potansiyellerini gerçekleştirebildikleri içermeci bir toplum olma yolunda, ülkemizin vizyonunu ortaya koyan 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi, kamu kurum ve kuruluşları, engellilik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve bu alanda çalışmalar yürüten akademisyenlerin katılımıyla Bakanlığımız koordinasyonunda oluşturulan ‘2030 Engelsiz Vizyon’; ülkemizin engellilik konusundaki topyekûn yaklaşımını ortaya koyarak tüm politika, program ve hizmetlerde engellilik konusunun hak temelli ve içermeci bir anlayışla ele alınmasını amaçlamaktadır.

Engelsiz Vizyon Belgesi; engellilik alanında çalışan STK’lardan alınan geri bildirimler, 2013-2016 yılları arasında engelli hakları konusunda tüm kamu kurum ve kuruluşlarının katılımlarıyla oluşturulan göstergeler, EHİS ülke raporunun hazırlık sürecinde sorumlu ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliğinde yapılan izleme çalışmaları, EHİS Ulusal Ek Raporlama sürecine ilişkin odak toplantılardan derlenen bilgiler, EHİS raporlama süreci sonucunda ulusal raporumuza dair Engelli Hakları Komitesi’nin Sonuç Gözlemleri ile bu gözlemlerin değerlendirildiği Kamu İstişare

Toplantısı'nda alınan geri bildirimler ve Engelsiz Vizyon Belgesi hazırlıkları kapsamında gerçekleştirilen çalıştaylar ve yapılan resmi yazışmalar ile derlenen görüşler ışığında oluşturulmuştur.

Engelli vatandaşlara yönelik 2030 yılına kadar geliştirilecek politikalara ve sunulacak hizmetlere yön vermesi amacıyla hazırlanan Engelsiz Vizyon Belgesi "İçermeci ve Erişilebilir Toplum", "Hakların Korunması ve Adalet", "Sağlık ve İyilik Hali", "Kapsayıcı Eğitim", "Ekonomik Güvence", "Bağımsız Yaşam", "Afet ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar" ve "Uygulama ve İzleme" olarak 8 başlık altında, 31 hedef ve 107 eylem alanından oluşmaktadır. 2030 Engelsiz Vizyon Belgesi 3 Aralık 2021 Dünya Engelliler Günü'nde Cumhurbaşkanımız Sn. Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından ilan edilmiştir.

2030 Engelsiz Vizyon Belgesi'nin amaç ve hedeflerinin eylem planları ile hayata geçirilmesi öngörülmüş olup katılımcı bir anlayışla kamu, özel sektör, akademisyenler ve engellilik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarıyla güçlü bir iş birliğinde hazırlanan ilk Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı (2023-2025), 2 Aralık 2022 tarihinde kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Bakanlığımız ulusal ve uluslararası mevzuat düzenlemelerinin gereği olarak; engellilerin "eşit eğitim alma hakkı"nın kullanımında yaşanan sorunların çözümüne katkı sunabilmek için kurumlarla iş birliği halinde çalışmalarına devam etmektedir.